

DRŽAVNI DUG

06

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, na kraju marta 2023. godine, *bruto državni dug*⁴⁶ Crne Gore iznosio je 4.080,56 miliona eura ili 66,09% procijenjenog BDP-a (tabela 6.1). U odnosu na kraj prethodne godine državni dug povećan je za 54,23 miliona eura ili 1,35%, usljed rasta inostranog zaduženja.

U strukturi državnog duga, na spoljni dug odnosilo se 3.619,56 miliona eura (88,70%), dok se na unutrašnji dug odnosilo 461 milion eura (11,30%).

Ukoliko od bruto državnog duga oduzmemo depozite Ministarstva finansija zajedno sa 38.477 unci zlata, *neto državni dug* Crne Gore, na kraju marta 2023. godine, iznosio je 3.801,78 miliona eura ili 61,57% procijenjenog BDP-a. U odnosu na kraj prethodne godine neto državni dug zabilježio je smanjenje od 2,88%.

Tabela 6.1

Struktura državnog duga Crne Gore na kvartalnom nivou, u 000.000 eura						
	Mart 2022.	Jun 2022.	Septembar 2022.	Decembar 2022.	Mart 2023.	Promjena u % mart 2023. decembar 2022.
Unutrašnji dug	393,21	382,69	375,25	468,77	461,00	-1,66%
Spoljni dug	3.671,19	3.632,18	3.624,50	3.557,56	3.619,56	1,74%
Državni dug (bruto)	4.064,40	4.014,87	3.999,75	4.026,33	4.080,56	1,35%
Udio bruto državnog duga u BDP	70,11	69,26	69,00	69,46	66,09	
Depoziti Ministarstva finansija uključujući i 38.477 unci zlata	449,16	351,92	306,55	111,75	278,78	149,47%
Državni dug (neto)	3.615,24	3.662,95	3.693,20	3.914,58	3.801,78	-2,88%
Udio neto državnog duga u BDP	62,37	63,19	63,71	67,53	61,57	
Bilješke BDP Crne Gore (procjena)	5.796,76	5.796,76	5.796,76	5.796,76	6.174,60	

Izvor: Ministarstvo finansija

Valutna struktura državnog duga relativno je povoljna. Učešće eurskog duga iznosilo je 95,58%, 2,30% duga je u američkim dolarima, dok je 2,12% u drugim valutama (NOK, CHF i SDR). Dominacija eurskog u ukupnom državnom dugu rezultat je korištenja eura kao domicilne valute, kao i tome rezultirajućeg preferiranja i spoljnog zaduživanja u eurima. Jedinu iznimku ovog principa predstavljao je kredit kineske Exim banke, odobren Crnoj Gori u USD 2014. godine za finansiranje izgradnje auto-puta Bar-Boljare. Ovaj kredit naknadno je konvertovan u eure, 2021. godine, kroz hedžing aranžman između Ministarstva finansija i četiri renomirane svjetske banke⁴⁷.

Kamatna struktura je povoljna s obzirom da se više od tri četvrtine državnog duga (kredit i obveznice) servisiraju po fiksnim kamatnim stopama (76,52% državnog duga).

⁴⁶ U skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti iz 2014. godine, u kvartalnim izvještajima prikazuje se državni dug, dok se u godišnjem izvještaju prikazuje javni dug. Shodno ovom Zakonu, javni dug je definisan kao dug centralnog nivoa države (državni dug) i dug lokalnog nivoa (dug lokalne samouprave). Državni dug obuhvata dug centralne države i dug privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu, odnosno više ne uključuje dug lokalnih samouprava kao u periodu prije donošenja ovog Zakona.

⁴⁷ Na dan realizacije hedžing transakcije, u iznosu od oko 818 miliona američkih dolara, prema ugovorenom kursu dolar/euro od 1,18, dogovorena je fiksna prosječna ponderisana kamatna stopa od 0,88%.

6.1. Unutrašnji državni dug

Na kraju marta 2023. godine unutrašnji dug iznosio je 461 milion eura (7,47% BDP-a) i u odnosu na kraj prethodne godine manji je za 7,77 miliona eura ili 1,66%. Otplata kredita komercijalnim bankama glavni je razlog za smanjenje duga prema rezidentima tokom prva tri mjeseca tekuće godine (tabela 6.2).

Tabela 6.2

Struktura i promjene unutrašnjeg duga Crne Gore na kraju marta 2023. u odnosu na kraj marta i decembra 2022. godine								
Struktura unutrašnjeg duga	Stanje duga 31. 03. 2022.	Stanje duga 31. 12. 2022.	Stanje duga 31. 03. 2023.	Promjena u odnosu na 31. 03. 2022.	Promjena u odnosu na 31. 12. 2022.	Promjena u odnosu na 31. 03. 2022.	Promjena u odnosu na 31. 12. 2022.	Učešće u unutrašnjem dugu 31. 03. 2023.
	1	2	3	4 (3-1)	5 (3-2)	6 (3/1)	7 (3/2)	8
	milion eura					%		
Devizna štednja	10,35	10,24	10,17	-0,18	-0,07	-1,74	-0,68	2,20
Restitucija	81,55	81,59	82,23	0,68	0,64	0,83	0,78	17,84
Kreditni kod komercijalnih banaka	122,71	156,24	150,64	27,93	-5,60	22,76	-3,58	32,68
Zaostale penzije	1,90	1,89	1,89	-0,01	0,00	-0,53	0,00	0,41
Državni zapisi	0,00	39,00	39,00	39,00	0,00		0,00	8,46
Domaće obveznice	142,44	142,44	142,44	0,00	0,00	0,00	0,00	30,90
Pravna lica i privredna društva	34,26	37,37	34,63	0,37	-2,74	1,08	-7,33	7,51
UKUPNO	393,21	468,77	461,00	67,79	-7,76	17,24	-1,66	100,0

Izvor: Ministarstvo finansija

U strukturi unutrašnjeg duga, na kraju marta 2023. godine, najveće učešće bilježe obaveze po osnovu kredita kod komercijalnih banaka (32,68%), zatim obaveze po osnovu emitovanih domaćih obveznica (30,90%), kao i učešće obaveza po osnovu restitucije u unutrašnjem dugu (17,84%). Preostalih 18,58% odnosi se na obaveze po osnovu emitovanih državnih zapisa (8,46%), obaveze prema pravnim licima i privrednim društvima (7,51%), obaveze po osnovu stare devizne štednje (2,20%) i obaveze po osnovu zaostalih penzija (0,41%).

6.2. Spoljni državni dug

Prema podacima Ministarstva finansija na kraju marta 2023. godine spoljni dug iznosio je 3.619,56 miliona eura ili 58,62% BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine zabilježio je povećanje od 62 miliona eura ili 1,74%. Ovo povećanje najvećim dijelom je rezultat potpisivanja kreditnog aranžmana sa Dojče bankom (*Deutsche Bank*) u iznosu od 100 miliona eura, namijenjenog za finansiranje budžetskih obaveza u tekućoj godini⁴⁸.

Tokom prva tri mjeseca tekuće godine došlo je do povlačenja sredstava po osnovu kreditnih aranžmana sa međunarodnim institucijama, u ukupnom iznosu od 2,85 miliona eura, i to:

⁴⁸ Ugovor sa bankom zaključen je na tri godine, sa grejs periodom od 12 mjeseci i varijabilnom kamatnom stopom koju čini šestomjesečni Euribor uvećan za iznos margine od 5,9%.

- Povlačenja sredstava KfW-a u iznosu od 1,23 miliona eura (za projekte „Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda – Pg Promo i Faza V komponenta 2“ i „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama – faza III“),
- Povlačenja sredstava EBRD-a u iznosu od 0,92 miliona eura (za potrebe rekonstrukcije lokalnih i magistralnih puteva) i
- Povlačenja sredstava od IBRD-a u iznosu od 0,70 miliona eura (za projekte „Upravljanje industrijskim otpadom“ i „Institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede u Crnoj Gori - MIDAS 2“).

U strukturi spoljnog duga najveće učešće imaju obaveze po osnovu emitovanih euroobveznica (48,35%), dok je kineska Exim banka najveći pojedinačni povjerilac sa 18,57% učešća u spoljnjem dugu (tabela 6.3).

Tabela 6.3

Struktura spoljnog duga Crne Gore na 31. 03. 2023. godine				
Kreditor	Stanje duga	Spoljni dug	Učešće u	Učešće u
	miliona eura	BDP	spoljnjem dugu	državnom dugu
			%	(4.080,56 mil. eura)
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	180,74	2,93	4,99	4,43
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	50,47	0,82	1,39	1,24
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	11,43	0,18	0,32	0,28
Evropska investiciona banka (EIB) ¹	91,45	1,48	2,53	2,24
EBRD	60,53	0,98	1,67	1,48
Razvojna banka Savjeta Evrope	75,08	1,22	2,07	1,84
Evropska Komisija ²	60,00	0,97	1,66	1,47
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW) ³	39,89	0,65	1,10	0,98
Mađarski kredit ⁴	0,15	0,00	0,00	0,00
Poljski kredit ⁵	2,75	0,04	0,08	0,07
Francuski kredit - Natixis ⁶	0,43	0,01	0,01	0,01
Kineska EXIM banka ⁷	672,28	10,89	18,57	16,47
Španski kredit za izgradnju deponije	1,13	0,02	0,03	0,03
EUROBOND	1.750,00	28,34	48,35	42,89
IFAD	3,05	0,05	0,08	0,07
Export Development Canada (EDC) ⁸	4,40	0,07	0,12	0,11
Sindicirani kredit - PBG ⁹	201,43	3,26	5,56	4,94
Sindicirani kredit – PBG 2	219,09	3,55	6,05	5,37
HAPOALIM - oklopna vozila	20,42	0,33	0,56	0,50
Rapid Financing Instrument - MMF	74,84	1,21	2,07	1,83
Deutsche Bank	100,00	1,62	2,76	2,45
UKUPNO	3.619,56	58,62	100,00	88,70

¹ Krediti EIB-a u ukupnom iznosu od 47 miliona eura koje servisiraju javna preduzeća („Monteput“, „Aerodromi CG“ i „Elektroprivreda CG“) ne ulaze u iznos spoljnog duga, već se tretiraju kao garancije.

² Kredit namijenjen za ograničavanje ekonomskih posljedica pandemije virusa COVID 19 u okviru Programa makrofinansijske podrške, ukupne vrijednosti od 60 miliona eura.

³ Kredite od njemačke KfW banke za potrebe vodosnabdijevanja koriste opštine, ali čine dio ino-duga.

⁴ Kredit zaključen sa Hungarian Export Import bankom za potrebe izgradnje školskih i predškolskih ustanova.

⁵ Kredit zaključen sa Vladom Poljske za potrebe Željeznicke infrastrukture Crne Gore.

⁶ Robni kredit - EPCG.

⁷ Kredit za izgradnju dijela autoputa „Bar - Boljari“.

⁸ Kredit za kupovinu tri helikoptera.

⁹ Kreditni aranžman sa Sindikatom banaka (OTP, Credit Suisse, CKB i Societe Generale) uz garanciju Svjetske banke vrijedne 80 miliona eura za potrebe finansiranja državnog budžeta.

Izvor: Ministarstvo finansija

Treba imati u vidu da po pojedinim ugovorenim kreditnim linijama postoje sredstva koja nijesu povučena (tabela 6.4). Ukupan iznos raspoloživih, a nepovučениh sredstava iznosi 305,72 miliona eura, pri čemu se najveći dio odnosi na sredstva Evropske investicione banke (113,50 miliona eura) i njemačke Kreditne banke za obnovu (102,12 miliona eura).

Tabela 6.4

Struktura spoljnјeg duga Crne Gore i nepovučениh kreditnih sredstava, u 000.000 eura		
Kreditor	Stanje duga na kraju marta 2023. godine	Iznos nepovučениh sredstava
	miliona eura	
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	180,74	57,78
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	50,47	
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	11,43	
Evropska investiciona banka (EIB)	91,45	113,50
EBRD	60,53	23,66
Razvojna banka Savjeta Evrope	75,08	3,12
Evropska Komisija	60,00	
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW)	39,89	102,12
Mađarski kredit	0,15	
Poljski kredit	2,75	
Francuski kredit - Natixis	0,43	
Kineska EXIM banka	672,28	
Španski kredit za izgradnju deponije	1,13	
EUROBOND	1.750,00	
IFAD	3,05	0,18
Export Development Canada (EDC)	4,40	
Sindicirani kredit - PBG	201,43	
Sindicirani kredit – PBG 2	219,09	
HAPOALIM - oklopna vozila	20,42	5,36
Rapid Financing Instrument - MMF	74,84	
Deutsche Bank	100,00	
UKUPNO	3.619,56	305,72

Izvor: Ministarstvo finansija

6.3. Izdate državne garancije

Državne garancije na kraju marta 2023. godine iznosile su 167,07 miliona eura i bile su niže u odnosu na kraj prethodne godine za 5,34%, odnosno, učestvovalе su sa 2,71% u strukturi BDP-a, što predstavlja smanjenje od 0,34 pp u odnosu na kraj prethodne godine. Ukoliko uključimo izdate državne garancije, državni dug Crne Gore, na kraju marta 2023. godine, iznosio je 4.247,63 miliona eura ili 68,79% BDP-a.

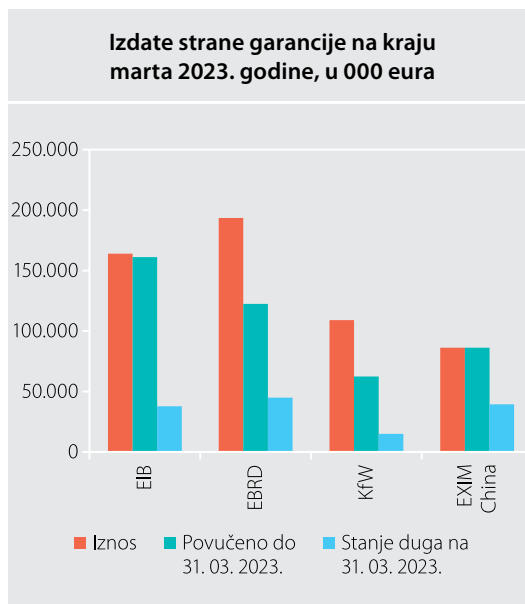
Strane garancije na kraju marta 2023. godine iznosile su 136,84 miliona eura (grafikon 6.1) i u odnosu na kraj prethodne godine bile su niže za 6,33%, odnosno, učestvovala su sa 2,22% u strukturi BDP-a, što predstavlja smanjenje od 0,30 pp u odnosu na kraj prethodne godine. Ako uključimo strane garancije u iznos spoljnog državnog duga, onda bi on iznosio 60,84% BDP-a. Važno je istaći da se pomenuti iznos stranih garancija odnosi na povučena kreditna sredstva. Kada se uzme u obzir cijeli ugovoreni iznos, strane garancije dostižu nivo od 552,71 milion eura ili 8,95% BDP-a.

Ukupan iznos domaćih garancija, na kraju marta 2023. godine, iznosio je 30,23 miliona eura (0,49% BDP-a). Unutrašnji dug sa garancijama iznosio je 7,95% BDP-a. Od ukupnog iznosa domaćih garancija, 15,70 miliona eura odnosi se na garancije date opštinama za kredite kod više domaćih komercijalnih banaka, za sprovođenje sanacionog plana⁴⁹.

6.4. Otplata državnog duga

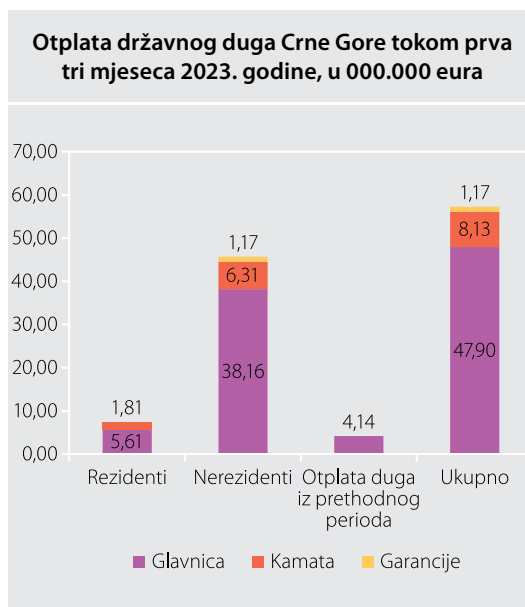
Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija ukupna otplata državnog duga⁵⁰ tokom prva tri mjeseca 2023. godine iznosila je 57,20 miliona eura ili 0,93% procijenjenog BDP-a. Od ukupnog iznosa otplate duga najveći iznos odnosi se na otplatu glavnice duga rezidentima i nerezidentima u iznosu od 43,77 miliona eura, dok se na otplatu kamata po osnovu kreditnih aranžmana, rezidentima i nerezidentima, odnosi 8,13 miliona eura (grafikon 6.2). Otplata obaveza iz ranijeg perioda iznosila je 4,14 miliona eura, od čega se na otplatu stare devizne štednje odnosilo 0,07 miliona eura.

Grafikon 6.1

Izvor: Ministarstvo finansija

Grafikon 6.2

Izvor: Ministarstvo finansija

⁴⁹ Ukupan potpisani iznos garancija za kredite koje koriste opštine za realizaciju sanacionog plana je 40,55 miliona eura.

⁵⁰ Ukupna otplata duga obuhvata otplatu duga po glavnici, otplatu kamate i otplatu garancija, koje dopijevaju u posmatranoj godini, kao i otplatu duga iz prethodnih godina.